

ΤΟ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΟΝ ΔΙΟΝ ΚΑΙ
Η ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΙΣ ΤΩΝ ΓΟΤΘΩΝ
ΠΑΡΑ ΤΟΝ ΟΛΥΜΠΟΝ

1.

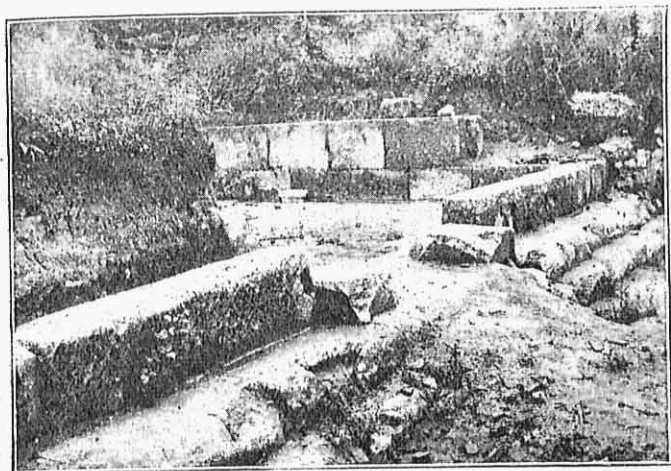


ἰ παρατηρήσεις πού ἔκαμα κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἀνα-
σκαφῆς τοῦ Δίου τῆς Μακεδονίας—εἶναι τὸ τέταρτον
ἔτος φέτος πού ἔξακολουθεῖ ἡ ἐργασία κατὰ και-
ροῦς—, μοῦ ἔδωκαν ἄλλοτε ἀφορμὴ νὰ ὑποθέσω, ὅτι
ἡ καταστροφή τῆς πόλεως Δίου ἐπῆλθε πρὸς τὸ τέλος
ἀκόμη τῆς ἀρχαιότητος, κατὰ τὸ ὀλέθριον διὰ τὰ ἐνδοξότατα
μνημεῖα αὐτῆς ἔτος μετὰ Χρ. 395· δηλαδὴ ἐπὶ τῆς καταστρε-
πτικῆς ἐκστρατείας τῶν Βισιγόθων ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον ἀπὸ
τῆ Μακεδονία διὰ τοῦ Ἰλλυρικοῦ εἰς τὴ Θεσσαλία καὶ ἀπὸ
αὐτὴν εἰς ὅλη τὴ λοιπὴ νότια Ἑλλάδα. Τελευταίως ὅμως,
ὅπως ἔγραφα σ' ἕνα περυσινό μου ἄρθρον σὲ τοῦτο τὸ
Ἡμερολόγιον, ἔκλινα μᾶλλον νὰ πιστέψω ὅτι στὴ Μακεδο-
νικῇ αὐτῇ πόλει, πού σὲ παλαιούς καιροὺς ἦταν καταστό-
λιστὴ ἀπὸ ὥραϊα μνημεῖα, ναοὺς, στοές, ἄλλα πολυτελεῖ
κατασκευάσματα καὶ πλῆθος ἀγάλματα θεῶν, εἰκόνες βασι-
λέων καὶ χρυσοῦς ἀνδριάντας ἐταίρων τοῦ Ἀλεξάνδρου πού
ἔπесαν εἰς τὴν ἐπὶ Γρανικῶ μάχην, ἔργα Λυσίππου, τὴν

καταστροφή ἐπέφεραν ἄλλοι βάρβαροι ὀγδῶντα σχεδὸν χρόνια ἀργότερα, οἱ Ὀστρογότθοι. Αὐτοὶ ἴδρυσαν κατόπι ἓνα δικό των ὀνομαστὸ βασίλειο εἰς τὴν Ἰταλία, ἐξαφανίσθησαν δὲ ἀπ' ἐκεῖ σιὸ τέλος διὰ τοῦ κατ' αὐτῶν πολέμου τοῦ Ἰουστινιανοῦ περὶ τὰ μέσα τοῦ ἔκτου αἰῶνος.

Πρὸς τὴ διπλῇ αὐτῇ ὑπόθεσί μου στέκεται βέβαια ἐνάντια μιὰ παλαιὰ ἐπίσημη μαρτυρία, ἡ ὁποία θὰ μᾶς ὑποχρέωνε νὰ κατεβάσωμε τὰ χρόνια τῆς τελευταίας ὑπάρξεως τῆς Μακεδονικῆς μας πόλεως τοῦλάχιστον ἕως εἰς τὸν 10^{ον} αἰῶνα μετὰ Χριστόν. Τὴν εἶδησι μᾶς μεταδίδει ὁ βασιλεὺς συγγραφεὺς τοῦ Βυζαντίου κατὰ τὰ μέσα τοῦ αἰῶνος ἐκείνου Κωνσταντῖνος ὁ Πορφυρογέννητος, δίδοντας ἓναν κατάλογο ἀρχαίων Μακεδονικῶν πόλεων, πού θὰ ἐνόμιζε κανεὶς ὅτι τὲς ἀναφέρει ὡς γνωστὲς τοῦ δικοῦ του καιροῦς πόλεις, ἀνάμεσα δὲ σ' αὐτὲς βάνει καὶ τὸ Δῖον. Ὁ κατάλογος εἶναι ὁ ἑξῆς: (ἐπαρχίας Μακεδονίας πόλεις) Θεσσαλονίκη, Πέλλη, Εὐρώπος, Δῖον, Βέροια· τὸ δὲ σύγγραμμα, εἰς τὸ ὁποῖον ταῦτα περιέχονται, εἶναι τὸ *περὶ τῶν θεμάτων*, τουτέστι περὶ τῶν στρατιωτικῶν καὶ διοικητικῶν διαιρέσεων τοῦ κράτους. Ἀλλὰ τὸ πόνημα τοῦτο δὲν ἦταν καμία σύγχρονη γεωγραφία τοῦ κράτους, πού ἂν ἐγραφότουν μὲ περισσότερη εὐσυνειδησία (καὶ ἦταν τοῦτο τόσο εὐκόλο!), θὰ μᾶς παρεῖχε πολυτιμότητες γεωγραφικῆς, ἐθνογραφικῆς καὶ ἄλλης στατιστικῆς πληροφορίας γιὰ τὴ σπουδαιότατη ἐκείνη περίοδο τῆς μεσαιωνικῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Σύγχρονα εἶναι εἰς αὐτὸ μόνον τῶν ἐπαρχιῶν τὰ ὀνόματα καὶ αἱ διαιρέσεις. Ὅλα δὲ τὰ ἄλλα, ὅσα δὲν εἶναι μυθικῆς διηγήσεις καὶ τὰ παρόμοια, δὲν προσφέρουν τίποτε περισσότερο παρὰ ἀπανθίσματα καὶ ἀντιγραμμένα πράγματα ἀπὸ γεωγραφικὰ βοηθήματα παλαιοῦ, λησμονημένου καιροῦ. Ἔτσι καὶ ἡ ἀνωτέρω εἶδησις εἶναι παρμένη ἀπὸ βιβλίον τοῦ 6^{ου} αἰῶνος μετὰ Χριστόν, γραμμένο ὡς «συνέκδημος» καθὼς ὀνομάζεται, δηλαδὴ ὡς βοηθητικὸ ἐγχειρίδιον γιὰ τὸν καθένα, ἀπὸ τὸν γεωγράφον Ἱεροκλέα τῶν χρόνων τοῦ αὐτοκράτορος Ἰουστινιανοῦ (527 - 565 μετὰ Χρ.), ἡγουν γιὰ ἀνθρώπους καὶ πράγματα

κατὰ τετρακόσια ἔτη παλαιότερα καὶ ὅλως διόλου διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τῆς ἐποχῆς τοῦ Πορφυρογεννήτου Κωνσταντίνου.— Πρβ. τὴν Ἱστορίαν τῆς βυζαντινῆς λογοτεχνίας ὑπὸ Κ. Κρουμβάχερ, βιβλιοθήκης Μαρασλῆ, τόμου Α' σελ. 513 καὶ τόμου Β' σελ. 22.— Ἡ τέτοια σοφία ὅμως τοῦ σοφωτάτου βασιλέως, καθὼς ὀνομάζεται εἰς τοὺς τίτλους τοῦ ὡς συγγραφέως, καταντᾷ ὅλως διόλου ἄχρηστη γιὰ τοὺς και-



Εἰκὼν 1.—Λίθουσα μ. 12×15 ἀρχαίου Μακεδονικοῦ κτίσματος, ἐλληνιστικῶν χρόνων πιθανῶς.

ροὺς ποὺ ὀμιλοῦμε, καὶ ἔτσι δὲν ἠμποροῦμε νὰ δώσωμε καὶ εἰς τὴν περὶ τοῦ Δίου εἴδησιν αὐτοῦ σημασία ποὺ δὲν ἔχει.

Ἄλλὰ καὶ τῆς ἴδιας ἀνασκαφῆς τὰ διδόμενα δὲν μᾶς φωτίζουν περισσότερο εἰς τὸ ζήτημά μας, παρὰ καθόσον δὲν ἀφήνουν ἀμφιβολία ὅτι τὸ Δίον, ἀφοῦ ἐξακολούθησε νὰ ἀκμάζη ἐπὶ τῶν αὐτοκρατόρων τῆς Ρώμης καὶ κατὰ τοὺς

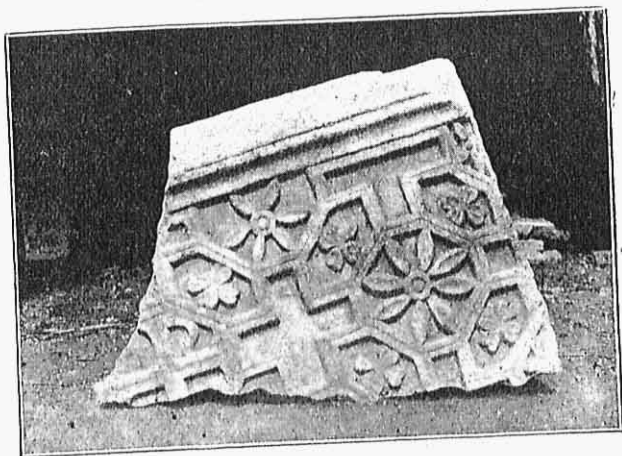
τρεις πρώτους μετὰ Χρ. αἰῶνας καὶ κατὰ τοὺς ἀκολουθούς χρόνους τοῦ θριάμβου τοῦ χριστιανισμοῦ τὸν τέταρτον αἰῶνα ἐπὶ Κωνσταντίνου καὶ μετ' αὐτόν, παρέτεινε τὴ ζωὴ του καὶ κατὰ τὸν πέμπτον.

Ὡς πρὸς τὸν τέταρτον παρατηρήθη ἤδη πρὸ πολλοῦ, ὅτι τὸ 347 πρέπει νὰ ἦταν ἡ μικρὴ αὐτὴ, ἀλλ' ἐκ παλαιοῦ σημαντικὴ πόλις μία ἀξία λόγου ἐκκλησιαστικὴ ἔδρα, ἀφοῦ ὁ ἐπίσκοπός της Παλλάδιος φέρεται ὡς παρακαθήσας εἰς τὴν ἕξ αἰτίας τοῦ Ἀρειανισμοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης συγκροτηθεῖσαν σύνοδον τῶν Ἱεραρχῶν τῆς ἐκκλησίας εἰς τὴν πόλιν Σαρδικὴν ἢ Σερδικαίην, τὴ σημερινὴ Σόφια. Εἰς τὰ Πρακτικὰ τῆς ἐν λόγῳ συνόδου ὑπογράφεται ὁ Παλλάδιος οὗτος ὡς Παλλάδιος ἀπὸ Δίου Μακεδονίας (ἔσημείωσε αὐτὸ ἤδη ὁ Leake, ὁ πρῶτος τῶν νεωτέρων περιηγητῶν ποὺ ἐγνώρισε τὸ Δῖον κατὰ Δεκέμβριον τοῦ 1806 καὶ τὸ περιέγραψε εἰς τὸ πολύτιμον σύγγραμμά του *Travels in Northern Greece*, Λονδίνον, 1835, τόμ. 3^{ον} κεφ. 30^{ον} σ. 410 ἔ. παρέλαβε δὲ τὴν πληροφορίαν εἰς τὰ Μακεδονικά του ὁ φιλοπονώτατος Μακεδὼν Μαργαρίτης Δήμητσας, ἐν Ἀρχαία γεωγραφία τῆς Μακεδονίας. Μέρος δευτέρον Τοπογραφία, Ἀθήνησι 1874 σ. 60, ὅπου σημειώνονται καὶ ὅσες χρειάζονται παραπομπές εἰς μακρυνότερες βιβλιολογικὰς πηγὰς ὅπως εἰς τὸ σύγγραμμα τοῦ Lequien, *Oriens christianus* καὶ εἰς τὸ τοῦ Tafel θεμελιῶδες βιβλίον: *De Thessalonica ejusque agro* καὶ εἰς ἄλλα).

Ἀλλὰ καὶ τὰ ψηφιδωτὰ τῶν ἰδιωτικῶν οἰκιῶν τῆς ἰδίας κατὰ τὸν 4^{ον} μετὰ Χρ. αἰῶνα ἐποχῆς, ποὺ ἦλθαν εἰς φῶς κατὰ τὴν ἀνασκαφὴν, μετὰ τὴν πληθῶρα τῶν σταυρῶν των, ἐνισχύουν ἀκόμη περισσότερο ἐκείνη τὴ μαρτυρίαν. Τὰ νομίσματα δὲ τῶν αὐτοκρατόρων μέχρι Οὐάλεντος ὅστις, πολεμῶν κατὰ τῶν βαρβάρων, ἔπλεσεν εἰς τὴν μεγάλην μάχην τῆς Ἀνδριανουπόλεως τὸ 378, ποὺ εὐρέθησαν εἰς τὰ χώματα τῆς ἀνασκαφῆς, καθιστοῦν ἐμφανέστερη τὴν ἀπόδειξιν, ὅτι καὶ μέχρι κοντὰ εἰς τὸ τέλος ἀκόμη τοῦ 4^{ου} αἰῶνος δὲν διαταράχθηκε σπουδαίως ἡ εἰρήνη καὶ ἡ ἀσφάλεια τῆς πόλεως. Πρέπει μάλιστα ἀδιστακτικῶς νὰ προστεθῇ:

ἑξάπαντος καὶ μέχρι τέλους τοῦ αἰῶνος, διότι κατὰ τὸ τραγικὸν ἔτος 375 δὲν εἶναι διόλου πιθανόν, ὅτι ἡ πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Μακεδονίας στραφεῖσα τότε θύελλα τῶν Βισιγόθων ὑπὸ τὸν Ἀλάριχον ἔβλαψε τὸ Δῖον κατὰ τι.

Ὡς πρὸς τὸν πέμπτον ὅμως αἰῶνα λείπουν μὲν αἱ ἐνδείξεις ἀπὸ τὰ νομίσματα, διότι ἡ σειρὰ αὐτῶν κόβεται ἐντελῶς μετὰ τὸν Οὐάλεντα, ἓνα δὲ καὶ μόνον ποῦ παρουσιάζεται γιὰ τὴν ἐποχὴ αὐτή, τοῦ Ἀρκαδίου πιθα-



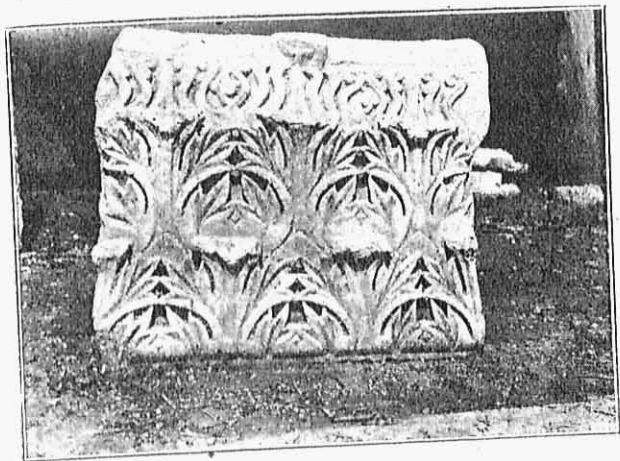
Εἰκὼν 2. — Ἐν τῶν καλῶς συναρμοζομένων τεσσάρων τεμαχίων μεγάλης πλακὸς γλυπτῆς ἐκ τῆς βασιλικῆς τοῦ 5ου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

νῶς, δὲν ἡμπορεῖ νὰ θεωρηθῇ ἀρκετὸ γιὰ τὸν σκοπὸ του. Ἀλλὰ μία μεγάλη ἐκκλησία, βασιλικὴ τὸ σχῆμα, ποῦ ἦλθε εἰς φῶς διὰ τῆς ἀνασκαφῆς εἰς τὸ Δῖον, ἀνακύψασα ἀπὸ τὰ ἑρείπια μιᾶς παλαιότερης, παλαιοχριστιανικῆς ἐκκλησίας τοῦ τετάρτου πρὸς τὸν πέμπτον αἰῶνα, καὶ μία δευτέρα ὅμοια, ἀν καὶ μικρότερη ἴσως, διότι ἐλάχιστα μόνον ἀνεσκάφη, ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ἀλλὰ πάλι ὅλως διόλου παραπλεύρως τοῦ περιβόλου αὐτῆς, δὲν φαίνονται διόλου καὶ

οἱ δύο ὅτι εἶναι νεώτερες τοῦ πέμπτου αἰῶνος. Πάντως τὰ γλυπτὰ ἐπὶ μαρμάρου, ποὺ παρουσίασαν αὐτές, ἄκανθοὶ κιονοκράνων καὶ ἄλλα κοσμήματα, ἀνήκουν εἰς τὸν πέμπτον αἰῶνα. Τὸ Δῖον λοιπὸν ἐξοὔσε καὶ κατ' αὐτόν. Ἄν μάλιστα λάβωμεν ὑπ' ὄψιν προϊόντα τινὰ τῆς βιομηχανίας τῶν κατοίκων του, ποὺ συνεχίζουσιν μὲν φανερὰ μία παλαιότερη παράδοσι τῶν καλῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων, δὲν ἀπομακρύνονται δὲ διόλου ἀπὸ τὰ ὑποδείγματα τοῦ 4^{ου} αἰῶνος, πρέπει προσθέτως νὰ δεχθοῦμε ὅτι ἐξακολουθοῦσε ἡ πόλις νὰ εἶναι τόσον ἀκμαία τὸν πέμπτον αἰῶνα, ὅσον καὶ κατὰ τὸν τέταρτον. Τὰ ἐν λόγῳ προϊόντα εἶναι τὰ τῆς οἰκοδομικῆς κεραμικῆς ὡς πρὸς τὰ ἀσυνήθως μεγάλα καὶ ἀρίστης, ἀσύγκριτης μάλιστα κατασκευῆς τοῦβλα, ὅπως αὐτὰ εἰς τὰ παλαιότερα κτίσματα τοῦ Δίου εὐρίσκονται, εἰς ἔργα δηλαδὴ τῶν εὐεργετησάντων ἀναμφιβόλως τὸν τόπον μεγάλων αὐτοκρατόρων, πρὸς τιμὴν τῶν ὁποίων καὶ ἀνδριάντες διὰ τοῦτο ἀνεγείρονταν, καθὼς εἰς τὸν Τιβέριον, τὸν Τραιανόν, τὸν Σεπτίμιον Σεῦηρον—σύμφωνα πρὸς τὴ μαρτυρία τῶν εὐρημάτων ὁμιλῶ—καὶ βεβαίως καὶ ἄλλους ὁμοίους των. Τὰ ἐξαιρέτα ὅμως αὐτὰ εἶδη τῆς κεραμικῆς διεκρίθησαν κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Κωνσταντίνου ὄχι μόνον διὰ τῆς ῥητῆς εἰς τὰς πλάκας δηλώσεως τῆς ἐκ τῶν ἐγχωρίων ἐργοστασίων προελεύσεώς των μὲ τὴν πρόστυπη λέξι: ΔΙΟΥ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ σταυροῦ μετ' αὐτὴν ἢ καὶ τῶν δύο γραμμάτων ΚΕ ἀναγνωσκόμενων πιθανῶς κύριε μετ' ἀκολουθοῦντος ἐπίσης σταυροῦ. Τέτοια δὲ παρέμειναν καὶ κατὰ τὸν πέμπτον αἰῶνα, καὶ διὰ τοῦτο κατάμεστα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι ἰδιαιτέρως τὰ λείψανα τῶν ἔρειπίων τῆς βασιλικῆς, κατὰ τὸ παρὸν τῆς ἐντὸς τοῦ Δίου, ἢ ὁποῖα καὶ μὲ τὸ μέγεθος καὶ μὲ τὸ μεγαλεῖόν της καθ' ἑαυτήν, καθὼς τοῦτο δύναται σήμερα ν' ἀναπαρασταθῇ ἀπὸ τὰ διασωθέντα εἰς τὰ ἔρειπιά της στοιχεῖα παντοίων ἀρχιτεκτονικῶν μελῶν, σπονδύλων, ἐπικράνων, βάσεων, πλακῶν τοῦ δαπέδου καὶ τῶν ὁμοίων, ἀλλὰ καὶ μὲ τὰ σπουδαῖα ἐξαρτήματα τῶν θαλάμων καὶ τοῦ βαπτιστηρίου της πιθανῶς, εἶναι πιθανώτατον ὅτι ἦταν ἡ ἴδια

ἡ μητρόπολις τοῦ Παλλαδίου καὶ τῶν ἀμέσων αὐτοῦ διαδόχων.

Κατόπι ὁμως ἀπὸ τοὺς χρόνους τούτους τοῦ πέμπτου αἰῶνος καὶ μάλιστα περὶ τὰ μέσα αὐτοῦ τοῦλάχιστον ἢ καὶ ὀλίγον ὑστερώτερα ἴσως, ἔνεκα τῆς τέλεια ἀνεπτυγμένης καθὼς εἶδαμε τέχνης τῆς ἐποχῆς εἰς τὰ γλυπτά, πρέπει νὰ πῆρε τέλος ὅλη ἡ ἕως τότε εὐημερία τοῦ Δίου, καὶ νὰ ἀκολούθησε μάλιστα μία φριχτὴ καταστροφή. Διότι εἰς ἐρείπια



Εἰκὼν 3.— Γλυπτὸν βασιλικῆς τοῦ 5ου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

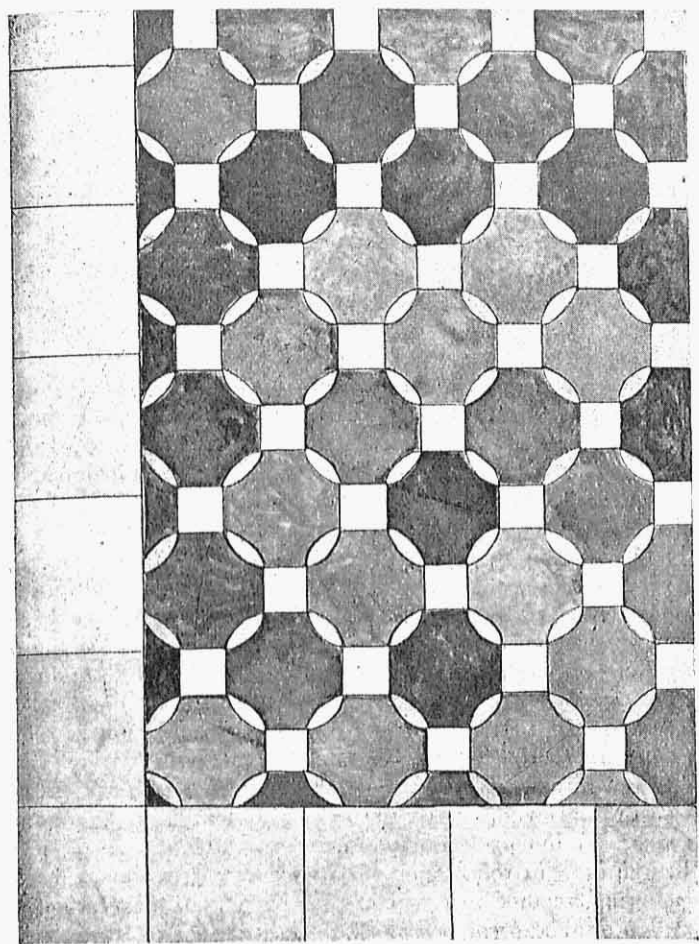
μόνον οἰκτρά παρουσιάζονται μεταβεβλημένα ὅλα τὰ ρωμαϊκά του μνημεῖα μαζὶ μὲ μερικὰ ἀρχαιότερα τῶν ἑλληνιστικῶν χρόνων, πὺ ἀνέκυψαν διὰ τῆς ἀνασκαφῆς ἀπὸ τῆ γῆ εἰς ἓνα κυρίως σημεῖον τῆς πόλεως. Ἄλλὰ τίποτε ἀπολύτως δὲν δείχνει εἰς αὐτά, ὅτι καὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς ἀκολοθησαντας ἀμέσως μετὰ τὸν πέμπτου αἰῶνα ἢ μᾶλλον μετὰ τοὺς ἀνωτέρω περιορισμένους καιροὺς αὐτοῦ, εὐρισκότου ἀκόμη εἰς τῆ ζωὴ τὸ Δίον. Τὸ ἔδαφος ἐξετάσθηκε δοκιμαστικῶς διὰ τῆς σκαφῆς εἰς πολλὰς θέσεις τῆς περιο-

χῆς τῆς πόλεως, πού διαγράφεται πολὺ καθαρά ἀπὸ τὰ λείψανα τῶν τειχῶν τῆς. Ἄλλὰ κοντὰ εἰς τὰ πολυπληθῆ χαλκᾶ ἢ καὶ ἀργυρᾶ ἐνίοτε νομίσματα τῶν Ῥωμαίων αυτοκρατόρων τῶν τεσσάρων πρώτων αἰώνων, πού τόσο ἀκριβῶς χαρακτηρίζουν τὴν ἐποχὴ των, δὲν ἐμφανίσθηκε πούθεν ἄ οὔτε ἓνα τῶν «Ῥωμαίων βασιλέων» τοῦ Βυζαντιοῦ οὔδὲ ἄλλο τι ἀντικείμενον διαγνωστικὸν τῶν χρόνων αὐτῶν. Ἐδῶ κ' ἐκεῖ ἐντὸς τῶν ἐρειπίων κάτι φαίνεται ὅτι ἐξ αὐτῶν τούτων ἀκριβῶς ξαναχτίσθηκέ ποτε πρὸς κάποιον πρόχειρον ἢ καὶ διαρκέστερον ἴσως οἰκοδομικὸν σκοπὸν. Διότι καλύβες καὶ μάνδρες δὲν λείπουν καὶ ἀπὸ ἐρημότοπου· ἐρημος ὅμως ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ εἶχε μείνη οὔτε ἐπὶ στιγμὴν ἓνας τόσο πλούσιος τόπος, πού τὸν διέσχισε μάλιστα σπουδαιότατη ὁδὸς συγκοινωνιῶν αἰωνίων ἀπὸ τῆ Θεσσαλίας διὰ τῶν Τεμπῶν καὶ παραλλήλως τῆς πολυσύχναστης ἀκτῆς τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ τῶν πυκνοκατοικημένων παμπλούτων εἰς δάση ἀπέραντα πλαγιῶν τοῦ κάτω Ὀλύμπου πρὸς τὴν ἀπέραντη πλουσιώτατη ἔνδον καὶ ἄνω Μακεδονία, ἀπ' αὐτὴν δὲ πρὸς τὴ μεγάλη Θεσσαλονίκη καὶ πρὸς ὅλα τὰ Βαλκάνια. Ἄλλὰ τὸ Δῖον ὡς πόλις δὲν φαίνεται ὅτι ἀναγεννήθηκε πλέον, ἀφοῦ ἀπαξ κατεστράφη—πότε ἄλλοτε καθὼς συνάγεται ἀπὸ ὅλα, ἂν ὅλα δὲν ἀπατοῦν, παρὰ ἐκεῖ κοντὰ πρὶν ἀκόμη πάη στὸ τέλος τοῦ ὀ πέμπτου αἰῶν.

Καὶ στὰ χρόνια τοῦτα δὲν ὑπῆρξε ἄλλος ἐχθρὸς πού νὰ ἠμπόρεσε νὰ διαπράξῃ τόσο ὀλέθριον ἔργον διὰ τὸ Δῖον παρὰ οἱ Ὀστρογότθοι.

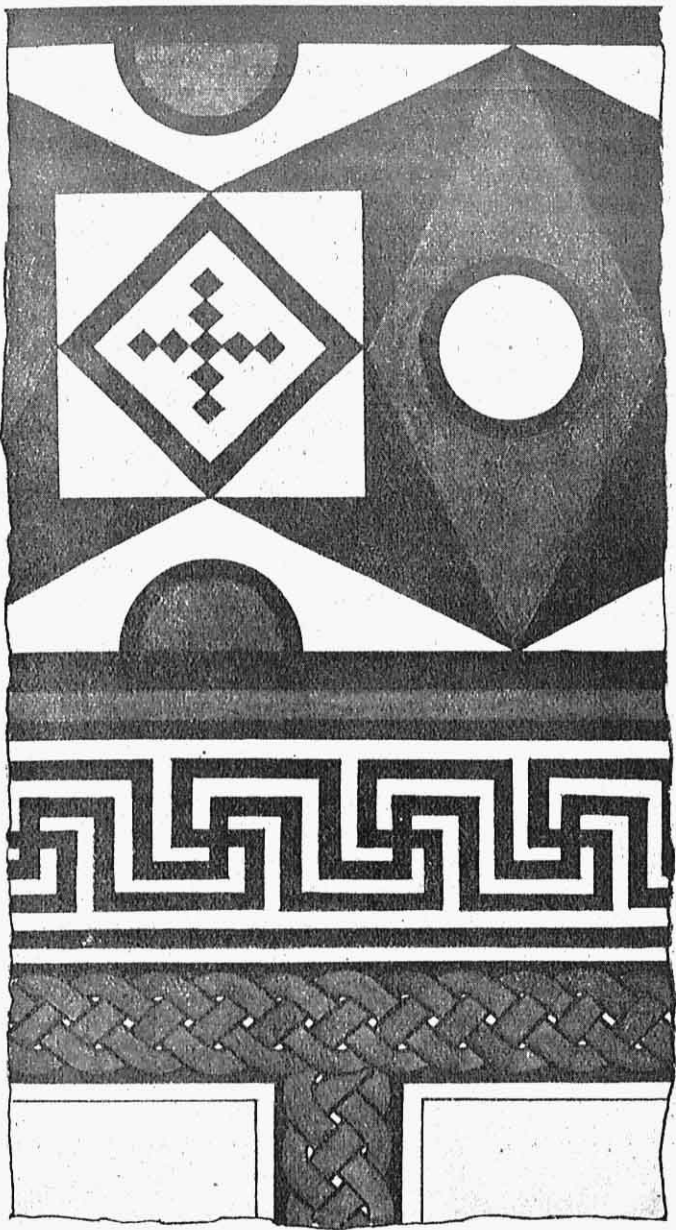
Γιὰ τοῦτο καὶ εἰς αὐτοὺς ἀπέδωκα, μαζὶ μὲ τὴν ἐκ θεμελίων καταστροφὴν αὐτὴν τῆς πόλεως, καὶ τὴν σύλησιν τῶν ἀρχαίων Μακεδονικῶν τάφων, περὶ τῶν ὀποίων πέρυσι ὠμίλησα εἰς τὸ Ἡμερολόγιον, ἐκτενέστερα δὲ διέλαβα εἰς τὰ *Πρακτικὰ* τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας τοῦ περυσينوῦ ὀσαύτως ἔτους.

Ἄλλὰ τὰ τῆς Ὀστρογοθτικῆς εἰσβολῆς καὶ ἐγκαταστάσεως μάλιστα εἰς τὴ Μακεδονία παρὰ τὸν Ὀλυμπον, τῆς ὀποίας ἀποτέλεσμα ἄμεσον ὑπῆρξεν ἢ καταστροφὴ τοῦ Δίου



Εικόνα 4 — Δάπεδον μαρμαρίνον τῆς βασιλικῆς τοῦ 5ου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

πρέπει νὰ ἐξηγηθοῦν πλατύτερα. Περὶ τούτων τῶν Ὀστρογότθων ὡς ἐπιδρομέων εἰς τὸ Ἀνατολικὸν ῥωμαϊκὸν κράτος κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψιν μας καιροὺς γίνεται κάποιος λόγος εἰς τὴν πολύτομη ἑξακουστὴ ἱστορία τοῦ Γίββωνος (Gibbon, 1792) Περὶ τῆς παρακμῆς καὶ καταλύσεως τοῦ Ῥωμαϊκοῦ κράτους, Μέρος 9^{ον}, κεφ. 39^{ον} εἰς τὰ ἔτη 455 - 475 καὶ σημ. 5, ἃν καὶ προκειμένου μόνον περὶ τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν ἐστίων των εἰς τὴν Παννονίαν καὶ τῆς ἐνθρονίσεως Θεοδορίου τοῦ μεγάλου καὶ διαδόχου τοῦ πατρὸς του. Ἀναφέρεται εἰς τὰ πράγματα γενικῶς καὶ ὁ Γουστ. Φρεδ. Hertzberg, εἰς τὴν ἱστορία τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τοὺς Ῥωμαίους, τῆς ἑλληνικῆς μεταφράσεως βιβλιοθήκης Μαρασλῆ ὑπὸ Π. Καρολίδου, τόμ. 3^{ον} σελ. 565 ἔ. εἰς τὸ ἔτος 473, ἀλλὰ χωρὶς καμίαν ἀναφορὰν εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Γότθων καὶ χωρὶς νὰ γίνεται καμία μνεία τοῦ Δίου. Ὅμοίως καὶ ὁ Παπαρρηγόπουλος δι' ὀλίγων λέξεων εἰς τὴν Ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους, τόμ. 2^{ος} παλαιᾶς ἐκδόσεως τοῦ 1886 σ. 699-700 καὶ τόμ. 2^{ος} δευτέρας ἐκδόσεως Ἐλευθερουδάκη τοῦ 1925 σ. 261 ὅπου ὁ γράφας τὴν σημειώσιν 1 δὲν φαίνεται ὅτι γνωρίζει τὰς πηγὰς πού σημειώνονται ἀπὸ τὸν Γίββωνα ἤδη, καὶ συγχίζει ὅλως διόλου τὰ γεγονότα, ἄγνοεῖ δὲ καὶ τὸ Δίον. Ἀλλὰ περὶ τοῦ Δίου οὐδεὶς ἤμποροῦσε τότε νὰ σκεφθῆ καὶ ἀφοῦ ὁ Λῆκ ἀνεγνώρισεν αὐτὸ περιηγούμενος τὴ Μακεδονία καὶ πενήντα ἔτη μετ' αὐτὸν ὁ ἐν ἔτει 1855 σπουδάσας τὸν τόπον Λέον Heuzey διὰ τοῦ λίαν σπουδαίου συγγράμματός του *Le Mont Olympe et l'Acarnanie*, Paris 1860 κατέστησε γνωστότερον, ὁ δὲ Δήμιτσας (σ. 56 ἔ.) μὲ ὠραίας λέξεις ἀνεξωπύρησε τὴν μνήμην του εἰς τοὺς Ἕλληνας. Ὁ Παπαρρηγόπουλος ἀναφέρει Μακεδονικὴν πόλιν μετὰ τὴν Βέροϊαν «Σίον», ἣ ὅποια καθὼς θὰ ἰδοῦμε κατωτέρω ἦταν τὸ Δίον. Ἄλλ' εἰς μία Γενικὴ ἱστορία τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους δὲν ἦταν δυνατὸν νὰ φροντίσῃ περισσότερο περὶ αὐτῆς. Κανεὶς δὲ δὲν ἐπρόσεξε εἰς τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα, εἰς τὴν ἐγκατάστασιν τῶν Ὀστρογότθων εἰς τὴ δυτικὴ Μακεδονία ἀπὸ τὴ Θεσσαλονίκη, καὶ ἀπὸ τὸν Στρυμόνα ἴσως μᾶλλον, ἕως εἰς τὸν Ὀλυμ-



Εικὼν 5.—Ψηφιδωτὸν πολύχρωμον οἰκίας ἰδιωτικῆς τοῦ 4ου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

πον, καὶ εἰς τὴν Ἰδρυσιν ἐδῶ ἐνὸς Ὀστρογοθικοῦ βασιλείου ἀπὸ τὸν πατέρα Θεοδώριχου τοῦ μεγάλου μαζὶ μὲ τὸν φιλόδοξον καὶ πλήρη ἐλπίδων τοῦτον υἱόν του, δύο ἔτη πρὶν οὗτος προτιμήσῃ νὰ μεταφέρῃ αὐτὸ εἰς τὴν Δύσιν καὶ μάλιστα εἰς τὴν παλαιὰν ἐσίαν τοῦ Ρωμαϊκοῦ ἔθνος, εἰς τὴν Ἰταλία. Αὐτὸ ἦταν μία κοσμοϊστορικὴ πράξις. Καὶ τίς δύναται ν' ἀναμετρήσῃ τὰ ἐπακόλουθα αὐτῆς, ἂν ὁ μεγαλεπήβολος Γότθος, πού ὡς παιδι ἐπταετῆς εἰσῆλθε εἰς τὴν παρὰ τὸν Βόσπορον Νέαν Ρώμην διὰ νὰ παραμείνῃ εἰς τὴν αὐτοκρατορικὴ της Αὐλῆ μέχρι τοῦ δεκάτου ὀγδόου τῆς ἡλικίας του, δὲν εἶχεν ἀποστρέψῃ τὸ βλέμμα του ἀπὸ αὐτὴν εἰς τὴν ἡλικία τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, ὅταν οὗτος διέβαινε τὸν Ἑλλησποντον διὰ τὴν κατάκτησι τῆς Ἀσίας, καὶ δὲν ἠθέλεν ἔτσι προτιμήσῃ μιὰ εὐκολώτερον βαρβαρικὴν λεία εἰς τὴν ἐρημωμένη Δύσι, ὅταν ἐκεῖνος ἔμπαινε εἰς τὸν μεγαλόπρεπὴ ἀγῶνα γιὰ τὴν κυριαρχία τοῦ κόσμου. Ἀλλὰ καθὼς φαίνεται οὔτε ὁ Θεοδώριχος εἶχε τίποτε ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρον οὔτε ὁ πατέρας του Θεοδμίρ εἶχε τίποτε ἀπὸ τὸν Φίλιππον. Ὁ δὲ Γίββων, ὁ ὁποῖος κακολογεῖ κάθε στιγμή τοὺς συνετοὺς διπλωμάτας τοῦ Βυζαντίου πού ἐννοοῦσαν πολὺ καλὰ τοὺς βαρβάρους τοῦ καιροῦ των καὶ ἐγνώριζαν πῶς νὰ συμπεριφέρωνται πρὸς αὐτούς, δὲν φαίνεται ὅτι αἰσθανότουν πόσον ὀλίγο ἐτιμοῦσε τοὺς θαυματομένους του Γότθους, ὅταν ἀφελῶς ἔγραφε: ὅτι οἱ εὐγενικοὶ αὐτοὶ ἄνθρωποι ἐδέχθησαν νὰ πωλήσουν εἰς τοὺς Βυζαντηνοὺς τὴν συμφιλίωσιν καὶ τὴν *πίστιν* των (τὴν περίφημη γερμανικὴ *Truue*) μὲ ἓνα κομμάτι γῆς καὶ ἓνα πουγγὶ χρυσᾶ νομίσματα, ἀναλαμβάνοντες ἀντὶ πάσης ἄλλης ὑψηλότερης δόξης τὴ φρούρησι τοῦ κάτω Δουνάβεως ὑπὸ τὴν ἀρχηγία τοῦ καλοῦ μας Θεοδώριχου. Κατόπιν τούτου ὅμως ἐφρόντισαν πολὺ ἀξιοπρεπῶς οἱ Ἕλληνες Βυζαντηνοὶ διπλωμάται καὶ οἱ Ἰσαυροὶ βασιλεῖς (ὁ Ζήνων 474 - 491 ἦταν Ἑλληνο-ἰσαυρος, ὁ προκατόχος του χιλιαρχος Λέων Θρᾶξ, ὁ διάδοχος του Ἀναστάσιος ἦτο ἀπὸ τὸ Δυρράχιον) νὰ ἐξαποστείλουν μὲ ὅσα ἠθέλε δῶρα πάλι τὸν ἴδιον Θεοδώριχον εἰς

τὴν Ἰταλίαν. Τί ἄλλο τοῦ ἐχρειάζετο αὐτοῦ, ὅταν εἰς τὸν Δούναβι πλέον δὲν ἐχρειάζετο αὐτὸς εἰς ἐκείνους;

Ἄλλ' ἄς ἰδοῦμε τὴν ἱστορία τῶν Γότθων μας.

2.

Κατὰ τὸν τρίτον ἤδη μετὰ Χρ. αἰῶνα οἱ Γότθοι ξεκινώντας ἀπὸ τὰς βορείας τῶν Σκανδιναυικῆς καὶ Γερμανικῆς ἐστίας ἐκταθήκανε πρὸς νότον τῶν Καρπαθίων ὀρέων καὶ ἴδρυσαν ἓνα μέγα παρὰ τὸν Δούναβιν καὶ ἐπὶ τῆς νοτίας Ρωσσίας κράτος. Ἐντεῦθεν ἔπειτα ἐπλημμύρησαν διὰ ξηρᾶς καὶ θαλάσσης πάσας τὰς ἑλληνικὰς χώρας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους καὶ εἰς τὴ Μικρὰ Ἀσία ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὴν εὐρωπαϊκὴν χερσόνησο, ὅπου δὲν δύναται τις νὰ εἰπῇ τί περισσότερο καὶ τί ὀλιγώτερο ἐλεηλάτησαν, ἔφθειραν, ἔκαψαν καὶ ἐρήμωσαν, τοῦλάχιστον εἰς τοὺς ὑπαίθρους ἢ ἀνεπαρκέστερα καὶ ἀμελέστερα φρουρουμένους τόπους. Καὶ ὅταν βλέπη κανεὶς εἰς πόλι μικρὴν, ὠχυρωμένη ὅμως πολὺ καλὰ μὲ τείχη λαμπροκτισμένα πάχος 3 μ. ¹⁵/₁₀₀ ὅπως ἦτο τὸ μικρὸν Δῖον (τὸ ἔμβασόν του μόλις ἦταν τετρακοσίων περίπου στρεμμάτων, δηλαδὴ σαράντα τὸ πολὺ ἑκταρίων), ἔργα τῶν καλῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ἐπιδιορθωτικὰ τῶν τειχῶν ἢ ἄλλης ὠχυρωτικῆς σημασίας, ἀδύνατον νὰ μὴ σκεφθῇ ἐναντίων τίνων ἐχθρῶν τοῦ καιροῦ ἐκείνου ἐξετελεσθήσαν αὐτὰ βιαστικὰ-βιαστικὰ προφανῶς, καὶ γιὰ ποιὸν λόγον.

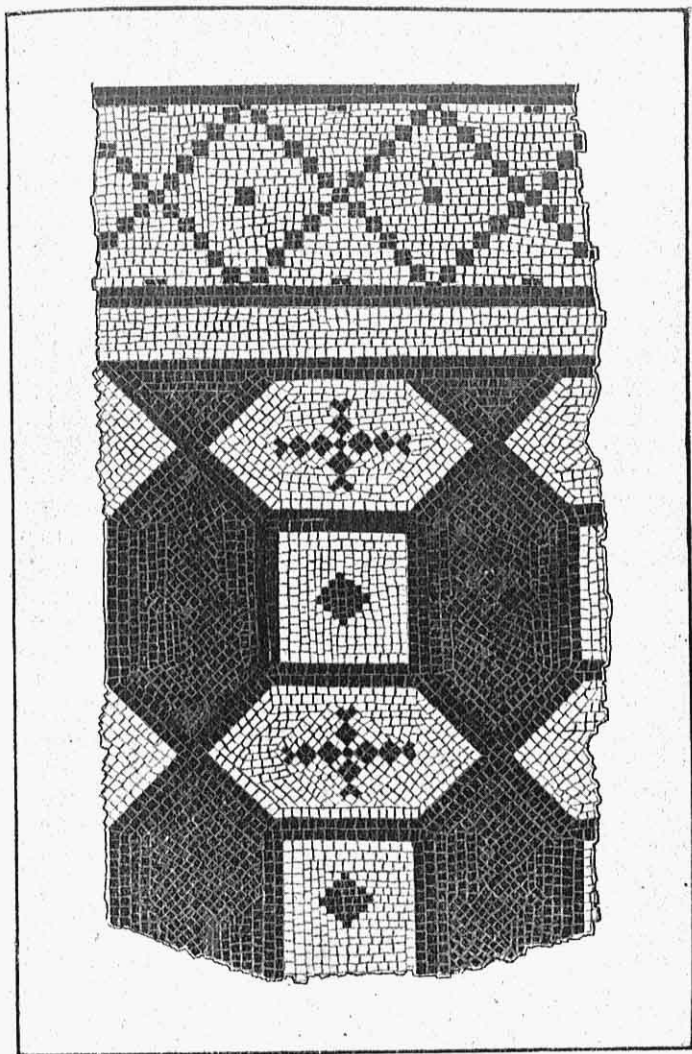
Ὅταν ὅλως τὸν 4^{ον} αἰῶνα κατὰ τὸ ἔτος 376 διεσπάσθη ἀπὸ τοὺς Γότθους — οἱ Βισιγότθοι λεγόμενοι ἦσαν αὐτοί, τουτέστι οἱ δυτικοὶ Γότθοι μὲ ἀρχηγὸν τὸν Φριτιγέρνον — ἡ γραμμὴ τοῦ Δουνάβεως καὶ τὸ 378 ἐπῆλθε ἡ μεγάλη συμφορὰ παρὰ τὴν Ἀδριανούπολιν, τίποτε πλέον δὲν ἐφαινόταν ὅτι θὰ ἤμποροῦσε νὰ σωθῇ ἀπὸ τὴν ἀκατάσχετη ὀρμὴ τῶν ἀνθρώπων τούτων καὶ τῶν μετ' αὐτῶν συγκλύδων ἄλλων βαρβάρων Οὐννων, Γετῶν, Σαρματῶν. Ὅλοι αὐτοὶ ὤρμουσαν πρὸς βαρβαρικὴν λεηλασίαν καὶ καταστροφὴν, ἀλλὰ καὶ ἔσφαζαν χωρὶς οἶκτον. Περὶ μιᾶς

μάλιστα φύλης Γότθων, πού δὲν περνοῦσε κἄν ὡς ἡ περισσῶς βάρβαρη (Γίββωνος 9^{ον} μέρος κεφ. 39), παραδίδει ἡ ἱστορία ὅτι καὶ τὴν ἐρημωμένη γῆ ἀκόμη εἰς τὴν πλουσία Θράκη οἱ ἄγριοι αὐτοὶ βάρβαροι ἐκδικοῦνταν ἀποκόβοντας μὲ βδελυρὴ σκληρότητα τὸ δεξιὸ χερὶ τῶν ἐργαζομένων τούτων χωρικῶν, τῶν δυστυχημένων γεωργῶν, διότι τὸ δεξιὸ αὐτὸ χερὶ ἐκρατοῦσε τὸ ἄλῆτρι, μὲ τὸ ὁποῖον ἐργαζότου ὁ δουλευτὴς γεωργός, τὴν ἐργασία δὲ αὐτοὶ ἐμισοῦσαν γιὰ τὸν ἑαυτῶν, δι' ὃ καὶ τὴν ἐφθονοῦσαν εἰς τοὺς ἄλλους.

Σοβαρώτερα ἔγιναν τὰ πράγματα, χωρὶς νὰ γίνουν οἱ ἄνθρωποι ἡμερώτεροι, τὸν πέμπτον αἰῶνα.

Στὰ 453, μὲ τὸν ἔξαφνικὸ θάνατο τοῦ βασιλέως τῶν Οὐννων Ἀττίλα, «τῆς μάστιγος τῆς ἀνθρωπότητος», ἐκόπασε ὁ φοβερὸς κλύδων πού πέρασε ἐπάνω ἀπὸ τὴ γῆ ὅλη κατὰ τοὺς χρόνους τούτους. Ξαναμπαίνουν ὅμως εἰς τὴ σκηνὴ οἱ Γότθοι, ὄχι οἱ παλαιότεροι, οἱ Βισιγότθοι, ἀλλὰ καινούργοι αὐτοί, οἱ Ὀστρογότθοι, ἦτοι ἀνατολικοὶ Γότθοι, μολονότι μέρος καὶ τούτων ἀνάμικτοι μὲ τοὺς Βισιγόθους τοῦ 4^{ου} αἰῶνος εὐρίσκονταν ἔκτοτε σὲ μεγάλη δρᾶσι εἰς τὴ Θράκη καὶ μέσα ἀκόμη εἰς τὴν Κωνσταντινούπολι γύρω ἀπὸ τὴν αὐτοκρατορικὴ αὐλὴ μὲ σκοποὺς σταθεροῦς πρὸς τὴν ἀνώτερη μάλιστα κατακτητικὴ πολιτικὴ. Ἀλλὰ περὶ αὐτῶν δὲν εἶναι ἀνάγκη ἐδῶ νὰ γίνῃ περισσότερος λόγος. Ἡμᾶς ἐνδιαφέρουν μόνον οἱ ἄλλοι ὁμόφυλοί των, ὁ κύριος μάλιστα κλάδος τῆς φυλῆς, πού ἐμφανίζεται μὲν τώρα εἰς τὴ σκηνὴ τῆς ἱστορίας μὲ τὰ ἴδια μεγαλεπήβολα πολιτικὰ σχέδια, ἀλλὰ ἀπὸ ἄλλο σημεῖον τῆς ἐπικρατήσεως των καὶ καθόσον μόνον ἔρχονται εἰς σχέσεις μὲ τὴν ἰδικὴ μας ὑπόθεσι.

Οἱ Ὀστρογότθοι πού ἦσαν περιορισμένοι εἰς τὴν Παννονία, τὴ σημερινὴ Οὐγγαρία, ἐνόσω ὑπέκυπταν ἀκόμη εἰς τὸν ζυγὸν τῶν Οὐννων, μόλις ἀπαλλάχθησαν ἀπὸ αὐτὸν διὰ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀττίλα καὶ μετὰ μίαν νίκην κατὰ τῶν υἱῶν του τὸ ἀκόλουθον ἔτος 454 ἐξασφάλισαν τὴν ἀνεξαρτησίαν των, ἐμπῆκαν δραστήρια εἰς τὴν ἐφαρμογὴ



Εἰκὼν 6.— Ψηφιδωτὸν πολύχρωμον οἰκίας ἰδιωτικῆς τοῦ 4ου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

τῶν σχεδίων των. (Πηγή μας γι' αὐτὰ εἶναι ὁ ἱστορικός τῶν Ὀστρογότθων Ἰορδάνης ἢ Γιορνάνδης (Jordanis ἢ Jornandes) μετὰ τὴν ἐπὶ Ἰουστινιανοῦ λατινικὰ γραμμῆνη ἱστορία του *De Getarum sive Gothorum origine et rebus gestis*, ποὺ μιὰ παλαιότερη ἔκδοσί της, τοῦ 1861, ἐν Στουτγάρτῃ, ἔχει γίνῃ ἀπὸ τὸν Carol. Aug. Closs, καὶ μιὰ νεώτερη εἰς τὰ *Monumenta Germaniae historica* ἀπὸ τὸν μεγάλον Θεόδωρον Mommsen τοῦ 1882). Τὸν δρόμον των ἄλλως πρὸς αὐτὰ, προχαραγμένον ἤδη ἀπὸ τὰς ἐπιχειρήσεις τῶν πατέρων των κατὰ τὸν 3^{ον} καὶ πάλι κατὰ τὸν 4^{ον} αἰῶνα, εἶχαν καὶ προσφάτως καλὰ μελετήσῃ ὅταν, περνώοντας τὸν Δούναβι μαζὶ μετὰ τοὺς Οὐννους τὸ 442, σκληρὰ ἐδήλωσαν τὰς χώρας τοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους, ποὺ ἦταν ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέρμα τῶν κινήσεων των ἀνεκαθεν, καὶ ὁμοίως τὸ 447, ἀφοῦ μονοκράτωρ τῶν Οὐννων εἶχε γίνῃ ὁ Ἀττίλας, οἱ δὲ αὐτοκράτορες τοῦ Βυζαντίου ἠρέθισαν τὴ βουλμία των ἀκόμη περισσότερο οἱ ἴδιοι, ἔξαγοράσαντες ἀπὸ ἀκόρεστους ἀνθρώπους τὴν εἰρήνην τότε διὰ χρημάτων. Καὶ κατὰ μὲν τὰ προσεχῆ ἔτη ἢ ἐμπόλεμη κατάστασι αὐτῶν πρὸς τὸν βασιλεύοντα τοῦ Βυζαντίου Λέοντα τὸν πρεσβύτερον (457-474 μ. Χρ.), ἐνασχολημένον ὄντα μετὰ τὸν κατὰ τῶν Βανδάλων πόλεμον, ἔφερε μόνον εἰς μία προσωρινὴ ἀνακωχὴ τὸ 461, πληρωμένη μετὰ ἐπιχορηγήσεις ἐννοεῖται τοῦ κράτους, δηλαδὴ τακτικούς φόρους πρὸς τοὺς Γότθους, ἐκ μέρους δὲ τούτων ἐγγυημένη μετὰ τὴν ἀποστολὴν ὡς ὁμήρου εἰς τὸ Βυζάντιον τοῦ μικροῦ υἱοῦ τοῦ βασιλέως τῶν Γότθων. Τὸ ἑπταετὲς αὐτὸ παιδί μετὰ τὸ ὄνομα Θεωδέρικος ἢ Θεωδώριχος ἔμελλε νὰ γίνῃ ἀργότερα ὁ ἡγεμὼν τῶν Ὀστρογότθων ἐπὶ τὴν κατάκτησιν τῆς Ἰταλίας. Ἀλλὰ πολὺ πρὶν ἐκπληρώσῃ τὴν ἀποστολὴν του αὐτὴν τὸ 488 καὶ ὡς Θεωδώριχος ὁ μέγας ἀποκτήσῃ θέσιν μεταξὺ τῶν ἐξόχων ἡγεμονικῶν ἀνδρῶν τῆς τότε ἱστορίας τοῦ κόσμου, ἤδη ὡς δεκαοκταετὴς νεανίας θαυμαζόμενος ὑπὸ τοῦ ἔθνους του διὰ τὸ κάλλος καὶ τὴν ἀνδρεία του, ἀποδοθεὶς μετὰ μεγάλας τιμὰς ἀπὸ τὴν Βυζαντινὴν αὐλὴν εἰς τὸν πατέρα του, συνώδειψεν αὐτὸν εἰς

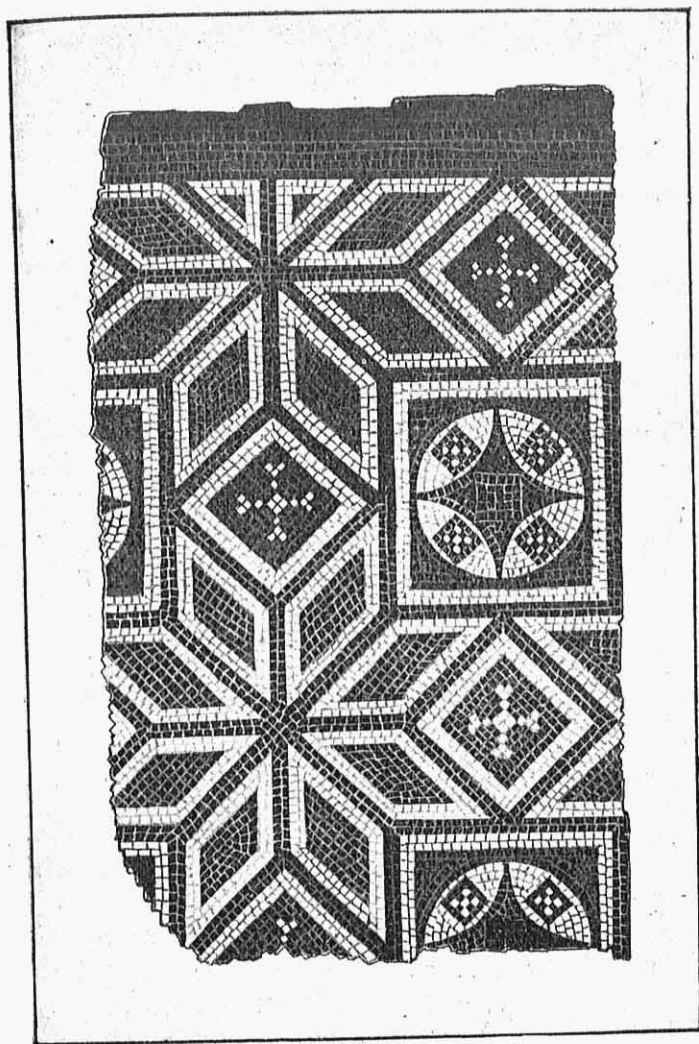
μιά πιὸ κοντινὴ κατάκτησι, πὸν ὡς παλαιότερο σχέδιο τῶν βασιλέων τῶν Γότθων εἶχεν ὠριμάσῃ πλέον ἀκριβῶς κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο τῆς ἐπιστροφῆς τοῦ λατρευομένου ἀπὸ τὸ ἔθνος του νεανίου εἰς τὸ πατρικὸν βασίλειον.

Ὁ πατέρας του Θεοδίμιρος (Theodimir) ἦταν ὁ πρεσβύτερος ἀπὸ τρεῖς ἀδελφούς, τὸν Βαλαμίρ (Valamir), τὸν Βιδιμίρ (Vidimir) καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, υἱῶν τοῦ Βανδαλαρίου (Vandalarius), καὶ ἀνῆκεν εἰς τὸ ἐπισημότατον παλαιγενὲς βασιλικὸν γένος τῶν Ἀμάλων. Οἱ τρεῖς ἀδελφοὶ ἐν ὁμονοίᾳ ἠγεμόνευαν τοῦ ἔθνους των εἰς τὴν Παννονίαν, ὅτε ἐσκέφθησαν ὅτι δὲν ἦταν ἀνάγκη νὰ μείνουν εὐχαριστημένοι μὲ τόσο μικρὰ πράγματα, ἐνῶ τοὺς ἀνοίγονταν στάδιον γιὰ πολὺ μεγαλείτερα καὶ πρὸς δυσμὰς καὶ πρὸς ἀνατολάς, ὅπου ὑπῆρχε τόση πλοῦσια λεία γιὰ κάθε ἀνδρεῖον καὶ τολμηρὸν καὶ ὅπου τόσοι ἄλλοι ὁμοεθνεῖς των εἶχαν κάμῃ καλὰ τὴν τύχη των. Αὐτὸ ἦταν δίκαιο γιὰ τοὺς τότε καιροὺς καὶ ἔτσι δίκαιο τὸ εὔρισκε καὶ ὁ ἱστορικὸς τῶν Γότθων Ἰορδάνης. Καὶ ὁ μὲν Βαλαμίρ, ὅταν ἐγεννήθη εἰς τοὺς τρεῖς ἀδελφούς αὐτῆ ἡ σκέψις, ἔτυχε νὰ σκοτωθῆ εἰς μία μάχη, ἀλλ' ὁ Βιδιμίρ πῆρε τοὺς δικoὺς του Γότθους καὶ ἐρρίχθη κατὰ τῆς δελεαστικώτερης λείας τῶν πάσης φυλῆς καὶ παντὸς γένους Γερμανῶν τῶν καιρῶν τούτων, τῆς πλοῦσιας ὁπωσδήποτε ἀκόμη Ἰταλίας ὅπου ἐβασίλευε ἀκριβῶς τὸ 473 τότε ἓνας ἀνίσχυρος ὀλιγομέρος αὐτοκράτωρ, ὁ Γλυκέριος, ὅστις χάσας ὀλίγο κατόπι τὸν θρόνον του ἐπῆρε κάπου μία ἐπισκοπὴ ὡς ἀντάλλαγμα ἀντὶ τοῦ ἐξευτελισμένου αὐτοκρατορικοῦ στέμματος. Οἱ βάρβαροι, ἱκανοποιημένοι μὲ τὰ δῶρα τοῦ Γλυκερίου, ἐδέχθησαν ν' ἀποσυρθοῦν ἀπ' ἐδῶ καὶ νὰ ζητήσουν καλλίτερη ἐγκατάστασι εἰς τὴ Γαλλία. Ἐκεῖ εὗρηκαν καὶ ἄλλους ὁμοφύλους των Βισιγότθους ἐκ τῶν προκατασχόντων τὴν χώραν στιφῶν τοῦ Ἀλαρίχου καὶ ἐλθόντες εἰς συμφωνίαν μὲ αὐτοὺς ἔμειναν ὀριστικῶς εἰς τὸν τόπον, ἐνῶ συγχρόνως ὁ παραμείνας εἰς τὴν Παννονία Θεοδίμιρ ἐτρέπετο πρὸς ἄλλους σκοπούς.

Ὁ Θεοδίμιρ, λέγει μὲ ἀφέλεια ὁ Ἰορδάνης, σὰν ἰσχυρό-

τερος πού ἦταν ἀπὸ τὸν ἄλλον ἀδελφό, ἐπρόβλεψε καὶ γιὰ μεγαλείτερη λεία, ἐκλέγοντας ὡς πεδίον δράσεως τὴν πολὺ λαμπρότερη καὶ εὐτυχέστερη τότε ἀπὸ κάθε χώρα τῆς Δύσεως Ἀνατολή. Δύο-τρία ἔτη ἀργότερα (τὸ 476) ἡ σπουδαιότατη χώρα τῆς Δύσεως, ἡ αὐτοκρατορικὴ Ἰταλία, ἔγινε διὰ τοῦ Ὀδοάκρου τελειωτικὴ κτῆσις τῶν Γερμανῶν, ἀφοῦ ἔλειψαν ἀπὸ αὐτὴν καὶ οἱ σκιάδεις τελευταῖοι τῆς Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες. Ἐνῶ δὲ ὁ Ρωμανισμὸς εἶχεν ὑποχωρήσῃ ὀριστικῶς εἰς τὸν Γερμανισμὸ καθ' ὅλη τὴν ἔκτασι τοῦ παλαιοῦ ῥωμαϊκοῦ κράτους μεταξὺ Δουνάβεως καὶ Ρήνου, τῇ Γαλλίᾳ δὲ καὶ τὴν Ἰσπανίᾳ περιέτρεχαν αἱ γερμανικαὶ ὄρδαί, σύγχρονα οἱ Γερμανοὶ πάλι Βανδάλοι εἶχαν ἰδρύσῃ τὸ κράτος των εἰς τὴ ῥωμαϊκὴ Ἀφρική καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἐδέσποζαν καὶ τῆς δυτικῆς λεκάνης ὅλης τῆς Μεσογείου ἕως εἰς τὴ Σικελία καὶ τὴ νότια Ἰταλία καὶ τὸ Ἴόνιον Πέλαγος ἀκόμη. Οἰκτρὰ μάλιστα εἶχεν ἀποτύχη ἤδη ἡ μὲ μεγάλας δυνάμεις ἐπιχειρηθεῖσα ἀπὸ τῆ Κωνσταντινούπολι προσπάθεια νὰ ἀναχαιτισθῇ ἡ δύναμις αὐτὴ ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Α'. Ἄλλ' αὐτὰ βέβαια ὅλα τὰ ἔβλεπαν καθαρὰ οἱ βάρβαροι πού αἰῶνας τώρα ἐσπούδαζαν τὸ κάθε τι τοῦ σαλευομένου ῥωμαϊκοῦ κράτους, ἐνῶ καὶ παντοῦ ἤδη ἐκάθονταν ἄνετα ἐπάνω εἰς τὸν τράχηλο τῶν Ρωμαίων, ἐζοῦσαν ἄνετα εἰς τοὺς τόπους αὐτῶν, ἀφοῦ τοὺς ἐλήστευαν, ἐξηυτέλιζαν μέχρῃς ἐσχάτης ταπεινώσεως τὴ μία πρωτεύουσά των, τὴ κοσμοκράτειρά ποτε Ρώμη διαρπάζοντες καὶ ἀπογυμνώνοντες αὐτὴν ἀπὸ ὅ,τι εἶχε καὶ δὲν εἶχε, ὅπως ἔκαμαν οἱ Βισιγόθιοι τὸ 410, καὶ οἱ Βανδάλοι τὸ 455, καὶ σχεδὸν εἰς τὰ χέρια των κρατοῦσαν τὴν ἄλλη, τὴ Νέα Ρώμη, μὲ τοὺς Γότθους εἰς τὴ Θράκη ὑπὸ ἓνα κατώτερον Ὀστρογόθιον ἡγεμόνα τὸν Θευδέριχον, τὸν υἱὸν τοῦ Τριαρίου, καὶ τὸν Ἀλανόν, ἡ Γότθον καὶ αὐτόν, Ἄσπαρ, ἔτοιμον σχεδὸν νὰ καταλάβῃ τὸν θρόνον εἰς τὸ Βυζάντιον (πρβ. προχείρως γιὰ ὅλα τοῦτα τὰ συμβάντα Παπαρρηγόπουλον ἐν Β' τόμῳ Ἐλευθερουδάκη σ. 187 ἔ. καὶ πάλιν σ. 253 ἔ. καὶ σ. 259, 260 ἔ.

Μὲ τὰ πράγματα εἰς τὴ θέσι αὐτῇ, δὲν θὰ πάη κανεὶς



Εικόνη 7.— Ψηφιδωτὸν πολύχρωμον οἰκίας ἰδιωτικῆς τοῦ 4ου μετὰ Χρ. αἰῶνος.

πολὺ μακρυνά, ἂν θεωρήσῃ αὐτονόητον ὅτι ὁ Θεοδιμῖς ἔξικινῶν ὑπερήφανος ὡς Ἄμάλος Γότθος καὶ δυνατὸς ἡγεμῶν μᾶς δυνατῆς φυλῆς διὰ τὴν ποθεινὴν Ἀνατολὴν κάτι σοβαρὸ εἶχε εἰς τὸν νοῦ του, ποὺ διεγράφετο πλέον τόσο φανερὰ εἰς τὰς προβλέψεις ὄλων. Κάτι μᾶς λέει περὶ τούτου καὶ ἡ προέλασις του εἰς τὴ Βαλκανικὴ ἀπὸ τὴν Παννονικὴ του ἐστία. Καταλαμβάνει ἀμέσως τὴ σπουδαία ἀφετηρία γιὰ ὄλο τὸ Ἰλλυρικόν, τὴν ὄχυρὰ Ναϊσσὸν (τὸ σημερινὸ Nish τῆς Σερβίας) καὶ ἀπ' ἐκεῖ ἔξαπλώνεται εἰς τὴ Μακεδονία μέχρι καὶ τῆς Θεσσαλίας, διότι ἡ μετὰ τινος Ἡρακλείας ἀναφερομένη ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου Λάρισα ὡς καταληφθεῖσα τότε ὑπ' αὐτοῦ δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ Θεσσαλική· (ὁ Ἰορδάνης ὀνομάζει καὶ τὴν μία καὶ τὴν ἄλλη Civitates Thessaliae). Ἄν δὲ καὶ ἡ Ἡράκλεια δὲν δύναται νὰ εἶναι ἄλλη ἀπὸ τὴ σπουδαία Μακεδονικὴ τῆς Πελαγονίας, τὸ σημερινὸ Μοναστήρι τῆς Σερβίας, καὶ ἂν ἐπομένως ὡς ἐκ τούτου θεωρηθῇ πιθανώτατον ὅτι εἰς τὰς ἀδιανόητες λέξεις τοῦ πάρα πολὺ ἐφθαρμένου κειμένου τοῦ Ἰορδάνου: *quam Mestobis* κρύβεται τὸ ὄνομα Στόβοι, τῆς Μακεδονικῆς πάλι παρὰ τὸν Ἐριγόνα πόλεως, τότε διαβλέπομε καλλίτερα τὸ μεγάλο σχέδιο τοῦ φιλοδόξου Γότθου, ὅστις ὕστερα ἀπ' αὐτὴ τὴν πολεμικὴ ἐπιτυχία, ἔχων πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ τὸν ἰδιαιτέρον ἄμεσόν του σκοπὸν καὶ τοῦ υἱοῦ του τὸ μέλλον — *animadvertens tam felicitatem suam quam etiam filii* — ἀφήνων ὀπίσω του εἰς τὴν Ναϊσσὸν φρουράν — τοῦτο εἶναι ὡς φαίνεται τὸ νόημα τῶν λόγων του: *egrediens Naissitanam urbem, paucis ad custodiam relictis* — *Thessalonicensem petiit*, ὁρμᾷ ἐπὶ τὴν Θεσσαλονίκην.

3.

Ἄν ἡ πορεία του ἕως ἐδῶ ἦταν καθ' ὅλα τὰ φαινόμενα θριαμβευτικὴ, καὶ καλὰ ἐνταυτῷ ὑπολογισμένη. Τὸ Ἰλλυρικόν ὄλο ποὺ εἶχε ποδοπατηθῆ τοσάκις κατὰ τὸν προηγούμενον καὶ τὸν τελειώνοντα σχεδὸν τότε πέμπτον

αἰῶνα καὶ ἐκμυζηθῆ ἔντελῶς ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, αἰσθάνονται ἀκόμη μίαν φορά τῶρα τὴ φοβερὴ διάβα των, καὶ φανερὰ ὡς ἀνίσχυρον ὄλως διόλου, ἀνίκανον ν' ἀντισταθῆ, ὑπέκυπτε εἰς τὴ δυναμί των. Εἰς τὸν κάτω Δούναβι εἶχαν ἐγκαθιδρυθῆ μετὰ τὴν ἐξαφάνισι τῶν Οὐννων οἱ Γελίδαί, ἄλλοι Γερμανοὶ βάρβαροι αὐτοί, ὡς προφυλακαὶ τῶν μεγάλων σλαυικῶν μαζῶν ποὺ περιέμεναν ν' ἀνοίξῃ μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτῶν ὁ δρόμος πρὸς τὴ Βαλκανικῆ. Ἡ ἐντεῦθεν τοῦ Δουνάβεως καὶ πρὸς ἀνατολὰς τοῦ Ἰλλυρικοῦ θρακικῆ Μυσία ἐδέχετο πρώτη κάθε φορά τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῶν βαρβάρων ποὺ ξεχειλίζαν ἔπειτα εἰς τὴ Θράκη γιὰ νὰ πλημμυρήσουν ὄλον τὸν τόπο πρὸς τὴ θάλασσα, πρὸς τὸ Βόσπορο πρὸ πάντων, ὅπου ὅμως μυστηριωδῶς κάθε δυνάμεις των ἐξαφνα ἔπεφτε πάλι καὶ ἔσβυνε. — Διότι ἐδῶ ἀρχίζε κάποιος ἄλλος κόσμος, τοῦ ὁποίου οἱ τύχες σὲ μιὰ δεδομένη στιγμή, ὅταν ὁ Κωνσταντῖνος ἐγκαταλείπων τὴ γηρασμένη παλαιὰ Ρώμη πῆγε νὰ στήσῃ τὸν θρόνον του εἰς τὴν νέαν, ἔπαιρναν ὄλως διόλου ἄλλη κατεύθυνσι γιὰ τὴν ἱστορία τῆς εὐρωπαϊκῆς καί, κατ' ἀκολουθίαν ἄμεση, τῆς ὅλης ἀνθρωπότητος.

Ἔτσι τί ἄλλο πραγματικῶς ἔμνησκε εἰς τὸν Θεοδμίρ νὰ πράξῃ πρὸς συμπλήρωσι τοῦ ἔργου του παρὰ νὰ καταλάβῃ τὴ Θεσσαλονίκη. Ἡ σημασία τῆς πόλεως αὐτῆς ὡς μεγάλου προμαχῶνος καὶ βάσεως πολεμικῆς γιὰ ὅλη τὴ Βαλκανικῆ εἶχε καταδειχθῆ πολλάκις καὶ πρὸ πολλοῦ κατὰ τοὺς ὑπ' ὄψιν μας καιροὺς ἀπὸ τὴν πρώτη προσέλασι τῶν Γότθων κάτω τοῦ Δούναβι περὶ τὰ 230 καὶ 250. Ἀπεδείχθη ὑστερώτερον τὸν ἔβδομον αἰῶνα πρῶτα καὶ ἔπειτα κάμποσες φορὲς ἕως σήμερον, ὡσάκις ἐκεῖ συντρίφθηκε τὸ κύμα τὸ σλαυικὸ ποὺ ἐκυλίσθηκε εἰς τὴ Βαλκανικῆ πρὸς τὸ Αἰγαῖον. Ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος, πρὶν σταματήσῃ εἰς τὸ Βυζάντιον, ἐκαλοκύτταξε τὴ Σόφια ὡς πρωτεύουσά του ἀντὶ τῆς Ρώμης καὶ εἶπε τὰ χαρακτηριστικὰ λόγια: «ἢ ἐμὴ Ρώμη Σαρδική ἐστιν». Ἄλλ' ὅσο θὰ ἄξιζε ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου τὸ Ἴλιον, πρὸς τὸ ὁποῖον ὡς ἐκγονος τῆς Ἀφροδίτης μᾶλλον παρὰ ὡς αὐτὸ ποὺ πράγματι ἦταν

ἀπέβλεψε ὡς εἰς διάδοχον τῆς Ρώμης ὁ Ἰούλιος Καῖσαρ, τόσο θὰ ἀξίζε καὶ ἡ Σαρδικὴ ὄχι πλέον ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου ἀλλ' ἀπέναντι τῆς Θεσσαλονίκης μόνον. Αὐτὸ εἶπε καὶ ὁ θυμόσοφος μεσαιωνικὸς ἑλληνικὸς λαὸς ὅταν ἀπεκάλεσε τὴ Θεσσαλονίκη «ὄφθαλμὸν τῆς Εὐρώπης», τουτέστι τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος τῆς Ἀνατολικῆς αὐτοκρατορίας, ἐκ παραλλήλου πρὸς τὴν ἄλλη Μεγάλῃ Ἑλλάδι, τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Σήμερα τὸ βλέπομε καὶ τὸ καταλαβαίνουμε αὐτὸ καὶ ἡμεῖς οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες πολὺ καλά.

Ὁ Θεοδμίρ πιθανώτατα ἀπὸ τοὺς τόπους, ὁπόθεν εἶχεν ἀναχωρήσει καὶ ἀπὸ τοὺς τόπους, πὺν εἶχε προσφάτως πολεμικῶς διατρέξει, δὲν θὰ ἦταν βέβαια συνηθισμένους εἰς θέα ὅμοια μὲ αὐτὴ πὺν τοῦ παρουσιαζότου ἐδῶ, ὅταν ἀντίκρουσε τὰ κολοσσαῖα ὄχυράματα πὺν περιτριγύριζαν τότε τὴ μεγάλη Θεσσαλονίκη. Ἀπαράλλακτα σχεδὸν σώζονται αὐτὰ καὶ σήμερα εἰς πολλὰ καὶ σπουδαῖα σημεῖα καὶ ὅποιος ἐγνώρισε τὴν πόλι αὐτὴ καὶ περιέδραμε τὰ ὑψηλά της τείχη εἰς τὰ ἀνεβοκατεβάσματα τῶν φρυδιῶν τῶν χαραδρῶν, ἐπάνω εἰς τὰς ὁποίας ἀνορθώνονται ἀπειλητικοὶ οἱ ὑψηλοὶ πύργοι των σὲ κάθε μικρὸ διάστημα, δύναται μὲ ὀλίγη φαντασία ν' ἀναπαραστήσει ὅλη τὴν τότε εἰκόνα τοῦ καταπληκτικοῦ τούτου φρουρίου. Δὲν θὰ δοκιμάσω ἔνεκα τούτου ἐδῶ οὔτε μὲ ὀλίγες λέξεις νὰ βοηθήσω τὸν ἀναγνώστη γιὰ νὰ λάβῃ ἔστω μιὰ μικρὴ ἰδέα τῆς εἰκόνας αὐτῆς. Ἄλλ' εἰς τοῦ ἀνίδεου, καὶ πάλι ἀρκετὰ πεπειραμένου Γότθου τὴν ψυχὴ, δὲν εἶναι ἀμφιβολία ποῖοι διαλογισμοὶ ἀνέβηκαν τὴ στιγμὴ πὺν μὲ τὰ ὄχι ὀλιγάριθμα βέβαια στίφη τῶν Γότθων του ἐπλησίασε τὴν πόλι ἀπὸ τὸ μέρος χωρὶς ἄλλο τῆς Πύλης τοῦ Βαρδάρη καὶ τῆς Χρυσῆς πύλης, κάτω ἀπὸ τὰ τελευταῖα βραχῶδη ὑψώματα τῆς ῥάχης, τὴν ὁποία κατέβαιναν τὰ τείχη ἕως τὴ θάλασσα, πὺν ἔφθανε τότε καὶ πολὺ κοντὰ σ' αὐτά.

Ὁ Ἰορδάνης ὅμως δὲν εἶχε κανένα λόγον νὰ ἐνδιατρίψῃ εἰς αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ γιὰ τοῦτο τὰ ὑπερηδᾶ μὲ μεγάλῃ εὐκολία. Εἰς τὴν πόλιν εὐρισκότου, λέει, ὡς στρατιωτικὸς διοικητὴς ἀναμφιβόλως, ὁ πατρίκιος Ἰλαριανὸς ὅστις

φυσικά ἀντιλαμβάνονταν ὅτι σὲ τακτικὴ πολιορκία δὲν θὰ ἐλογάριαζε βέβαια ὁ Γότθος ἀρχηγὸς νὰ προβῆ ποτε. Τὰ στίφη του θὰ διετάρατταν μόνον τὰς συγκοινωνίας τῆς πόλεως καὶ θὰ κατέστρεφαν τὰ περιχώρὰ τῆς· καὶ γιὰ νὰ δώσῃ ἓνα τέλος εἰς τὴν λήστευσι τοῦ τόπου, εἰς τὴν ὁποίαν ἐννοεῖται θὰ εἶχαν προβῆ ἀμέσως οἱ Γότθοι, προτείνει τὸν συνήθη πρὸς τοὺς βαρβάρους συμβιβασμό. Τοὺς προσφέρει τὰ ὑποχρεωτικὰ δῶρα (*munera*) καὶ τὴν γῆν (*loca quae incollerent*), τὴν ὁποίαν αὐτοὶ ἤδη θὰ κατέτρεχαν διὰ τὸν ἐπισιτισμὸν των καὶ τὰς ληστρικὰς τῶν ἀνάγκας, καὶ κλείει τὴν εἰρήνην πρὸς αὐτοὺς. Αὐτὸ εἶχε γίνῃ πάντοτε ἕως τῶρα καίβεβαίως πρὸ πολλοῦ εἶχε παύσῃ ἡ βυζαντινὴ κυβένησις νὰ ἀπολαμβάνῃ τίποτε ἀπὸ τὴν ὑπαιθρο τοῦλάχιστον χώρα, ὅπου πρόσκαιρες ἢ διαρκέστερες συμβάσεις μὲ τοὺς φυλάρχους τῶν βαρβάρων θὰ ἐξασφάλιζαν εἰς αὐτὴν κάποια εἰσοδήματα, πρόσκαιρα καὶ αὐτὰ πάντοτε. Ὡς πρὸς τὰς πόλεις, ἢ μικρότερες βέβαια δὲν ὑπῆρχε τρόπος νὰ σωθῶν ἀπὸ τοὺς βαρβάρους, ἀλλὰ ἡ μεγαλείτερες καὶ καλὰ ὠχυρωμένες, γιὰ τοῦτο ἀκριβῶς διέσωσαν καὶ τὰ ὀνόματά των καὶ τὴν συνεχῆ τῶν ὑπαρξί, διότι ποτὲ δὲν περιῆλθαν εἰς τὴν ἰδικὴν τῶν ἐξουσία—ἀν καὶ ἀναμφιβόλως καὶ αὐτὲς τὴν ἡσυχία των ἀπὸ τοὺς γύρω ληστρικοὺς ἄρχοντας δὲν θὰ ἐξαγόραζαν ἄλλοιῶς παρὰ μὲ ξεχωριστὰς φορολογίας καὶ δῶρα.

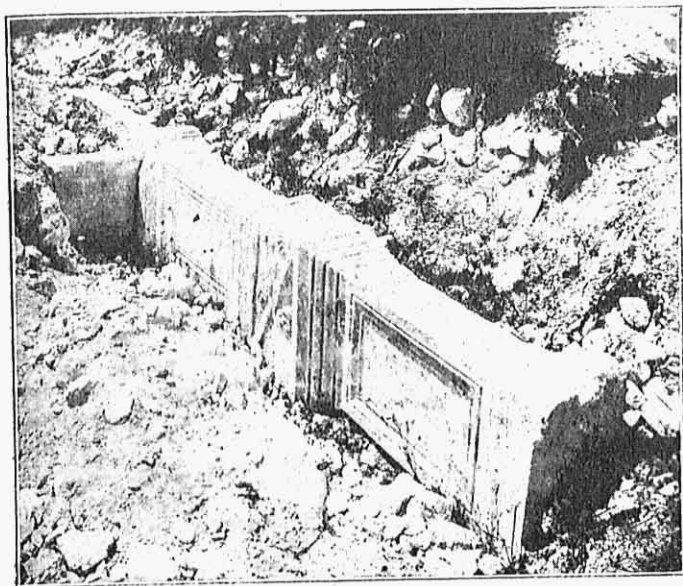
Ἡ γῆ ὅμως τὴν ὁποίαν τῶρα ἐπισήμως ἀπὸ τὸ κράτος ἀξίωσαν οἱ Γότθοι νὰ πάρουν γιὰ λογαριασμὸ των, δὲν ἦταν καὶ ὀλίγη. Ὁ Ἰορδάνης τὴν χαρακτηρίζει ἀπαριθμῶν τὰς πόλεις, πὺν ὑπῆρχαν εἰς αὐτὴν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, αὐτὲς δὲ ἀρχίζουν ἀπὸ τὴν κοιλάδα τοῦ Στρυμόνος, ἢ ὁποία συνῶρευε μὲ τὴ Θράκη ὅπου ἀπὸ πολὺν καιρὸ ἐπικρατοῦσαν ἄλλοι Γότθοι οἱ τοῦ Θεοδωρίχου τοῦ υἱοῦ τοῦ Τριαρίου, καί, περικλείοντας ὅλη τὴν πρὸς τὸν Θερμαϊκὸ κόλπον πεδιάδα τῶν τριῶν μεγάλων ποταμῶν τῆς Μακεδονίας, τοῦ Ἄξιου, τοῦ Λουδία καὶ τοῦ Ἀλιάκμονος, κατανοῦσαν εἰς τὴν ἀνέκαθεν, ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα, ἐπικρατέστερη πόλιν τῆς Πιερίας τὸ Δίον, εἰς τὰ Τέμπη ἐπομένως. Τὴν κοιλάδα τοῦ

Στρυμόνος δὲν ἀναφέρει ῥητῶς ὁ Ἰορδάνης εἰς τὸ πρωτόκολλον οὕτως εἰπεῖν τῆς ἐκχωρήσεως τῶν τόπων εἰς τοὺς Γότθους. Ἄλλὰ ἀπὸ ὅτι λέγει ἀκολούθως, ὀνοματίζων ῥητῶς τὴν πόλιν *Cergas* πὺν δύσκολον νὰ εἶναι ἡ *Cyrrhus* μᾶλλον, τουτέστι Κύρρος πλησίον τῆς Πέλλης ὡς θέλει ὁ Δήμηττας σ. 245, παρὰ αἱ Σέρραι, ὅπου μετ' ὀλίγον ἀποθνήσκων ὁ Θεοδιμῖρ παρέδωκε τὴν βασιλείαν εἰς τὸν υἱὸν καὶ διάδοχόν του Θεοδώριχον, πρέπει νὰ συμπεράνωμεν ὅτι εἰς ὅλη τὴ Μακεδονία ἀπὸ τὸν Ὀλυμπο καὶ τὰ Πιέρια ὄρη τοῦλάχιστον ἕως εἰς τὰ σύνορα τῆς Θράκης εἶχαν ἐκτείνῃ τὸ κράτος των τότε οἱ Γότθοι.

Ὅτι δὲ καὶ πρὸς βορρᾶν ἔφθανε τοῦτο ἕως εἰς τὸν ἄνω ῥοῦν τοῦ Ἀξιοῦ, δείχνει ἡ μνεία τῆς πόλεως *Europani*, τῆς *Europani*, τοῦ Ἰορδάνου. Διότι περὶ ταύτης ἐξάπαντος πρόκειται, τῆς ὁποίας ἡ θέσις ἐβεβαιώθη ἐξ ἐπιγραφῆς πρὸ τινων ἐτῶν παρὰ τὴν νῦν Ἀξιούπολιν, καὶ ὅχι καθὼς λέγει εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ ἀναθεωρηθεῖσαν Ἱστορίαν τοῦ Παπαρρηγοπούλου (Β' τόμου σελ. 261 σημ. 1) ὁ Παῦλος Καρολίδης περὶ «ἐπαρχίας» δῆθεν «τῆς Θράκης, εἰς ἣν καὶ τὸ Βυζάντιον ὑπήγετο.» Ὅχι μόνον καταφανέστατα δὲν γίνεται εἰς τὸν Ἰορδάνην λόγος περὶ κράτους ἐκτεινομένου ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον μέχρι Βυζαντίου, τὸ ὁποῖον θὰ παραδιδότου εἰς τὸν Θεοδιμῖρ γιὰ νὰ ἐγκαταστήσῃ εἰς αὐτὸ τοὺς Γότθους του, ἀλλὰ καὶ ἡ μνεία τῆς *Europani* ἢ *Europani* μᾶλλον πόλεως μετὰ τῶν ἄλλων πόλεων ὡσαύτως κατόπιν τῆς πρώτης ὑπὸ τοῦ Ἰορδάνου ἀναγεγραφομένης ἄνευ ἐννοεῖται τῆς Θεσσαλονίκης πλέον, σαφῶς προδήλως ὑπὲρ τοῦ κράτους, ἡ μνεία λέγω τῆς *Europani* μετὰ τὴν Πέλλαν καὶ πρὸ τῶν ἄλλων κατόπι Μακεδονικῶν πόλεων δείχνει ἐπαρκέστατα περὶ τίνος «*Europani*» ἐπρόκειτο.

Τὸ κείμενον τοῦ Ἰορδάνου, εἶναι ἀληθές, παρεδόθη σφόδρα ἐφθαρμένον καὶ κατ' ἄλλα καὶ ἰδίως ὡς πρὸς τὰς ἄγνωστες εἰς τοὺς μεσαιωνικοὺς δυτικούς ἀντιγραφεῖς ἑλληνικὰς λέξεις συμφώνως πρὸς τὸ *Graeca sunt, non leguntur*. Ὁ Ἰορδάνης γράφει: *missa legatione* (ὑπὸ τοῦ Ἰλαριανοῦ) *ad Theodimir regem, muneribusque*

oblatis, ab obsidione eum urbis retorquet (ἢ detorquet), inuitoque foedere (εἰρήνης συναφθείσης), Romanus ductor (sic) ἦτοι ὁ στρατιωτικὸς διοικητὴς Θεσσαλονίκης, ὅστις καὶ δὲν ἠδύνατο νὰ χαρίζη μὲ μιὰ ὑπογραφή στὸ πόδι εἰς τὸν Θεοδιμῖρ χώρας μεταξὺ Ὀλύμπου καὶ Βυζαν-



Εἰκὼν 8.—Τεῖχος τοῦ περιβόλου τῆς πόλεως ἐπιδιορθωθὲν διὰ μαρμάρων μνημείου ῥωμαϊκῶν χρόνων.

τίου—cum Gothis, loca eis jam sponte quae incolerent (πρὸς ἐνοίκησιν, ἐγκατάστασιν) tradidit, id est Ceropellas, Europam, Medianam, Patinam, Bereum et alia quae Sium vocatur (sic). Ταῦτα δὲ μεταγραφῆκανε προχείρως ὡς φαίνεται εἰς τὸν Παππαρηγόπουλον (τῆς παλαιᾶς καὶ τῆς ἀναθεωρημένης ἐκδόσεως) εἰς: «μετὰ τῶν πόλεων Σερρών,